การแปรทางศัพท์ในภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายตามกลุ่มอายุ[1]

Lexical Variation of Tai Yuan Dialect in Chiang Rai Province by Age Group

กรชนก นันทกนก[2] และ ชมนาด อินทจามรรักษ์[3]

Kornchanok Nanthakanok[4] and Chommanad Intajamornrak[5]

(Received: 24 February 2023; Revised: 25 April 2024; Accepted: 1 May 2024)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปรทางศัพท์ในภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายตามกลุ่มอายุ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้หน่วยอรรถจำนวน 80 หน่วยอรรถในการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา ผู้บอกภาษาแบ่งเป็น 3 กลุ่มอายุ คือ กลุ่มอายุที่ 1 อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป กลุ่มอายุที่ 2 อายุ 35-50 ปี กลุ่มอายุที่ 3 อายุ 15-25 ปี ผลการวิจัยพบว่าการแปรด้านการใช้ศัพท์พบ 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ 1. ศัพท์ที่ผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุใช้เหมือนกัน 2. ศัพท์ที่ผู้บอกภาษาสองกลุ่มอายุใช้เหมือนกัน โดยผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 ใช้ศัพท์ไทยวนมากที่สุด ในขณะที่ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 ใช้ศัพท์ไทยวนร่วมกับศัพท์อื่นมากที่สุด ส่วนการแปรด้านรูปศัพท์ พบว่ามีการแปรเสียงพยัญชนะและเสียงสระ การยืมศัพท์ การสร้างศัพท์ใหม่ การแปรรูปหน่วยคำ การแปรทางความหมายและการสูญศัพท์

คำสำคัญ: การแปรทางศัพท์, ภาษาไทยวน, จังหวัดเชียงราย

Abstract

This research aimed to study lexical variation of the Tai Yuan dialect in Chiang Rai Province by age group. The researcher collected the data using 80 semantic units, by interviewing the informants who were divided into three age groups: the first group was 60 years old or older, the second group was 35-50 years old, and the third group was 15-25 years old. The results showed that lexical usage variations could be divided into 2 groups: 1. the same lexicon was used across three generations and 2. the lexicon was only used by two generations. The informants in the first group used the most Tai Yuan lexical items, while those in the third group used a mix of Tai Yuan lexical items and vocabulary from other sources. Regarding morphological variation, it was found that there were variations in consonant and vowel sounds, lexical borrowing, creation of new words, morphological modification, semantic variation and lexical loss.

Keywords: Lexical variation, Tai Yuan dialect, Chiang Rai province

---

[1] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การแปรทางศัพท์และวรรณยุกต์ภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายตามกลุ่มอายุ” ในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีการศึกษา 2566

[2] นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

[4] Ph.D. student, Doctor of Philosophy Program in Linguistics, Faculty of Humanities, Naresuan University

[5] Asst.Prof.Dr., Department of Linguistics, Folklore, Philosophy, and Religion, Faculty of Humanities, Naresuan University

บทนำ

ภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายหรือภาษาไทยถิ่นเหนือที่พูดในพื้นที่จังหวัดเชียงรายจัดอยู่ในตระกูลภาษาไท สาขาตะวันตกเฉียงใต้ โดยเรียกชื่อภาษาตามกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนล้านนาหรือทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ภาษาไทยวนจึงเป็นภาษาถิ่นที่ผู้คนใช้สื่อสารระหว่างกันเป็นหลักในบริเวณ 8 จังหวัดภาคเหนือ[6] ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน เชียงรายเป็นจังหวัดที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายและมีประวัติศาสตร์อันยาวนานที่สัมพันธ์กับความเป็นมาของอาณาจักรล้านนา หลังพ้นการปกครองของพม่า ทำให้เมืองเชียงรายและเชียงแสนตกเป็นเมืองร้าง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2386 มีการฟื้นฟูเมืองโดยเกณฑ์ผู้คนจากเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน รวมถึงชนเผ่าไตใหญ่ ไตลื้อ ไตยอง ไตเขินเชียงตุงและสิบสองปันนา คนลาวจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนรอบเมืองเชียงรายในสมัยรัชกาลที่ 5 โปรดให้รวมหัวเมืองต่าง ๆ เข้ากับอาณาจักรไทย ทำให้เมืองเชียงรายมีฐานะเป็นจังหวัดตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2566; สรัสวดี อ๋องสกุล, 2557; สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, 2564; อภิชิต ศิริชัย, 2559)

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในพื้นที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและผสมผสานทางวัฒนธรรมอันส่งผลไปยังการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจนถึงระดับการใช้ภาษา กรรณิการ์ วิมลเกษม (2555) ได้กล่าวถึง ผู้พูดภาษาไทยวนว่าได้รับอิทธิพลทางภาษาจากการศึกษาภาคบังคับที่ใช้ภาษาไทยมาตรฐาน ทำให้เกิดการรับคำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ แต่เปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ให้เป็นเสียงในภาษาไทยวน เช่น คำว่า “กางเกง” ในภาษาไทยมาตรฐานออกเสียงด้วยวรรณยุกต์เสียงกลางระดับ /33/ เมื่อยืมมาใช้ในภาษาไทยวน มีการปรับเปลี่ยนเสียงเป็นเสียงกลางค่อนข้างต่ำ-ขึ้น /24/ ซึ่งเป็นวรรณยุกต์ที่ 1 ในภาษาไทยวน[7] โดยในภาษาไทยวนใช้ คำว่า “เตี่ยว” ในขณะที่กลุ่มคนรุ่นใหม่ออกเสียงเป็น /kaːŋ^{1}-keːŋ^{1}/ เป็นต้น ปัจจุบันลักษณะการใช้คำศัพท์เช่นนี้ยังคงปรากฏอยู่ ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลการใช้คำศัพท์ภาษาไทยวนเบื้องต้นในกลุ่มผู้พูดภาษาไทยวนถิ่นเชียงราย พบว่าผู้พูดภาษาไทยวนที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี มีการนำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานมาใช้เรียกสิ่งของแทนคำศัพท์ภาษาไทยวนและเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์คำศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานให้มีลักษณะเหมือนภาษาไทยวน เช่น คำว่า “ผ้าห่ม” ในภาษาไทยมาตรฐานออกเสียงด้วยวรรณยุกต์เสียงกลางค่อนข้างสูง-ตก /41/ และเสียงกลางค่อนข้างต่ำ-ตก /21/ ในพยางค์ที่ 1 และ 2 ตามลำดับ เมื่อยืมมาใช้ในภาษาไทยวนผู้พูดที่เป็นกลุ่มวัยรุ่นมีการปรับเปลี่ยนเสียงเป็น /phaː^{5}-hom^{3}/ ซึ่งพยางค์ที่ 1 เป็นวรรณยุกต์ที่ 5 เสียง

---

[6] ในที่นี้หมายถึง จังหวัดในภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัดเท่านั้น ไม่รวมถึงจังหวัดในภาคเหนือตอนล่าง เช่น ตาก พิษณุโลก สุโขทัย เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ เนื่องจากผู้คนในจังหวัดภาคเหนือตอนล่างอาจไม่ได้ใช้ภาษาไทยวนเป็นหลักในการสื่อสาร

[7] ตัวเลข 1-6 หมายถึง วรรณยุกต์ที่ 1-6 ได้แก่ ว.1 เสียงกลางค่อนข้างต่ำ-ขึ้น /24/ ว.2 เสียงกลาง-ขึ้น /34/ ว.3 เสียงกลาง-ตก /32/ ว.4 เสียงกลาง-ตก /31/ ว.5 เสียงกลางค่อนข้างสูง-ตก /43/ ว.6 เสียงกลางค่อนข้างสูง-ตก /41/

กลางค่อนข้างสูง-ตก /43/ และพยางค์ที่ 2 เป็นวรรณยุกต์ที่ 3 เสียงกลาง-ตก /32/ ในขณะที่ภาษาไทยวนใช้คำว่า “ผ้าต้วบ” /pha:^{5}-tuap^{4}/ เป็นต้น จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าการใช้คำศัพท์ภาษาไทยวนของผู้พูดที่อายุน้อยมีแนวโน้มที่ต่างจากเดิมซึ่งเป็นการแปรของภาษาที่มีความสัมพันธ์กับอายุของผู้พูด

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการแปรทางศัพท์ในภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายโดยพิจารณาปัจจัยด้านอายุตามแนวคิดการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา ดังที่ ลาบอฟ (Labov, 1972, p. 163) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่กำลังดำเนินอยู่ว่า อายุของผู้พูดเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับช่วงเวลา ภาษาพูดของคนที่อายุต่างกันก็เปรียบได้กับภาษาที่ต่างสมัยกัน ภาษาของผู้พูดอายุน้อยเทียบได้กับภาษาอนาคต นอกจากนี้ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2550, หน้า 38) ยังได้กล่าวว่า การแปรในภาษาของคนที่ต่างวัยสามารถใช้เป็นเครื่องบ่งชี้ความเปลี่ยนแปลงของภาษาได้โดยเฉพาะคนรุ่นอายุมากที่สุดกับคนรุ่นอายุน้อยที่สุด กล่าวคือ หากคนรุ่นอายุมากมีการใช้คำเพื่อเรียกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่คำนั้นถูกแทนที่ด้วยการใช้คำอื่น หรือไม่ถูกใช้แล้วในกลุ่มคนรุ่นอายุน้อย แสดงให้เห็นว่าคำที่คนอายุมาก ซึ่งเป็นตัวแทนของภาษาในอดีตกำลังเปลี่ยนแปลงไปโดยสะท้อนผ่านการใช้คำของกลุ่มคนอายุน้อย จากแนวคิดดังกล่าวทำให้เห็นว่าอายุของผู้พูดเป็นตัวแปรสำคัญที่สัมพันธ์กับการแปรและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์การแปรทางศัพท์ในภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายตามกลุ่มอายุด้านการใช้ศัพท์และด้านรูปศัพท์

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้บอกภาษาเป็นผู้ที่กำเนิดและเติบโตในพื้นที่ที่เก็บข้อมูล ใช้ภาษาไทยวนเป็นภาษาแม่ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีอวัยวะในการออกเสียงสมบูรณ์ ยินดีและเต็มใจในการให้ข้อมูลภาษาและมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลใน 6 อำเภอ คือ อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอเชียงแสน อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย อำเภอเวียงชัย และอำเภอพาน เป็นตัวแทนของพื้นที่ดั้งเดิมที่มีการใช้ภาษาไทยวนตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ล้านนา อีกทั้งกลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนา สำนักงานจังหวัดเชียงราย (2563) ได้ให้ข้อมูลว่าสำเนียงการพูดของคนในจังหวัดเชียงรายมีความหลากหลายตามพื้นที่และภาษาหลักที่ใช้ในการสื่อสารของเชียงรายอยู่บริเวณ 6 อำเภอ ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมของชาวไทยวน ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงจุดเก็บข้อมูลจังหวัดเชียงราย
ที่มา: สำนักงานจังหวัดเชียงราย (2563)

ผู้บอกภาษาแต่ละจุดเก็บข้อมูล แบ่งเป็น 3 กลุ่มอายุ จำนวนทั้งหมด 54 คน งานวิจัยนี้ผู้วิจัยไม่ได้กำหนดเพศของผู้บอกภาษา เนื่องจากในช่วงเก็บข้อมูลเป็นช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรและเริ่มต้นการแพร่กระจายของโรคโควิด-19 อีกทั้งผู้บอกภาษาในวัยกลางคนและกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในช่วงอายุที่กำหนดในบางจุดเก็บข้อมูลเดินทางออกไปทำงานหรือศึกษาต่อที่ต่างจังหวัด ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลกับผู้บอกภาษาที่ยังคงอาศัยในพื้นที่ ดังนี้

1) กลุ่มอายุที่ 1 อายุ 60 ปีขึ้นไป แทนกลุ่มวัยผู้สูงอายุ อำเภอละ 3 คน 6 อำเภอ รวม 18 คน เป็นเพศชาย 4 คน เพศหญิง 14 คน

2) กลุ่มอายุที่ 2 อายุ 35-50 ปี แทนกลุ่มวัยกลางคน อำเภอละ 3 คน 6 อำเภอ รวม 18 คน เป็นเพศชาย 4 คน เพศหญิง 14 คน

3) กลุ่มอายุที่ 3 อายุ 15-25 ปี แทนกลุ่มวัยรุ่น อำเภอละ 3 คน 6 อำเภอ รวม 18 คน เป็นเพศชาย 5 คน เพศหญิง 13 คน

เครื่องมือ

ในงานวิจัยนี้ใช้รายการหน่วยอรรถภาษาไทยวน 80 หน่วยอรรถ เพื่อเก็บข้อมูลการใช้คำของผู้บอกภาษาแต่ละกลุ่มอายุ รวมทั้งใช้เครื่องบันทึกเสียง Sony Digital Voice Recorder รุ่น ICD-PX470 เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยรายการหน่วยอรรถได้จากการรวบรวมและคัดเลือกหน่วยอรรถของงานวิจัยทางคำศัพท์ที่ผ่านมา ได้แก่ งานวิจัยของวันทนีย์ พันธชาติ (2526) ที่ศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนใน 8 จังหวัดภาคเหนือ จำนวน 63 หน่วยอรรถ งานวิจัยของจำลอง คำบุญชู (2528) ที่ศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยวนถิ่นลำปาง จำนวน 64 หน่วยอรรถ งานวิจัยของเยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข (2534) ศึกษาคำศัพท์

ภาษาไทยวนถิ่นแพร่ จำนวน 8 หน่วยอรรถ และจากงานวิจัยของปฏิมา ปรมศิริ (2536) ที่ศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยวนถิ่นเชียงใหม่ จำนวน 3 หน่วยอรรถ รวมหน่วยอรรถทั้งหมด จำนวน 138 หน่วยอรรถ จากนั้นจึงนำไปทดลองเก็บข้อมูลกับตัวแทนผู้บอกภาษาทั้ง 3 กลุ่มอายุ

ผู้วิจัยจะคัดเลือกหน่วยอรรถที่ผู้บอกภาษาเข้าใจทุกกลุ่มอายุและยังคงใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน ส่วนหน่วยอรรถที่มีปัญหาจะถูกคัดออก เนื่องจากบางหน่วยอรรถผู้บอกภาษากลุ่มวัยรุ่นไม่รู้จักเพราะไม่ได้ใช้หรือไม่ได้เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น หน่วยอรรถ *กระบุง* ซึ่งภาษาไทยวนเรียกว่า *เปี้ยด* หรือหน่วยอรรถ *บิณฑบาต* ที่ภาษาไทยวนเรียกว่า *กุมบาตร* หรือ *กุ้มข้าว* แต่ผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนไม่รู้ว่าจะใช้คำว่าอะไรแทนหน่วยอรรถเพราะว่าเป็นคำที่ใช้ในศาสนาพุทธ ซึ่งมิใช่ศาสนาของผู้บอกภาษา เป็นต้น จากการคัดเลือกหน่วยอรรถจากการทดลองเก็บข้อมูล คงเหลือหน่วยอรรถ จำนวน 80 หน่วยอรรถที่ใช้ในงานวิจัยนี้

วิธีการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ผ่านการพิจารณารับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากล ตามหนังสือรับรองเลขที่ 326/2021 จากนั้นผู้วิจัยจึงลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง ดังนี้

1. ผู้วิจัยนัดหมายกับผู้บอกภาษาและอธิบายข้อมูลชี้แจงเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ให้ผู้บอกภาษารับทราบและแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับผู้บอกภาษา ซึ่งในแบบสอบถามได้สอบถามเกี่ยวกับภาษาอื่น ๆ ที่ผู้บอกภาษาสามารถพูดได้คล่องนอกเหนือจากภาษาไทยวน เนื่องจากบริเวณที่เก็บข้อมูลมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง จากนั้นบันทึกข้อมูลโดยไม่ระบุชื่อ-สกุลของผู้บอกภาษาลงไปในแบบบันทึก แต่จะใช้เป็นรหัสแทนผู้บอกภาษาแต่ละคน

2. รวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเสียง โดยนำรายการหน่วยอรรถ จำนวน 80 หน่วยอรรถไปสอบถามผู้บอกภาษาร่วมกับการใช้รูปภาพประกอบ เพื่อให้ผู้บอกภาษาได้รับข้อมูลที่เป็นสิ่งเดียวกัน โดยผู้วิจัยแสดงรูปภาพ เช่น ภาพ “มะอึก” แล้วถามว่า “สิ่งที่อยู่ในภาพนี้ในภาษาของท่าน เรียกว่าอย่างไร” หากผู้บอกภาษายังไม่แน่ใจ ผู้วิจัยจะอธิบายลักษณะของสิ่งที่อยู่ในภาพเพิ่มเติม เช่น “มีลักษณะเป็นลูกกลมที่มีขน สุกแล้วผลเป็นสีเหลือง รับประทานได้ มีรสเปรี้ยวใส่ในน้ำพริก” ขณะอธิบายผู้วิจัยจะไม่ชี้นำหรือมีการออกเสียงคำนั้นให้ผู้บอกภาษาได้ยินก่อน

ระหว่างการเก็บข้อมูลผู้วิจัยมีแบบบันทึกการเก็บข้อมูลที่ได้เตรียมไว้ เมื่อผู้บอกภาษาใช้คำที่มีอยู่ในแบบบันทึก ผู้วิจัยได้ทำเครื่องหมายไว้ที่คำในแบบบันทึก เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลอย่างรวดเร็ว หากผู้บอกภาษาใช้คำ หรือเสียงพยัญชนะ เสียงสระที่ต่างจากแบบบันทึก ผู้วิจัยจดบันทึกคำนั้นเพิ่มเติม เพื่อเป็นข้อมูลการใช้คำของผู้บอกภาษาในพื้นที่เชียงรายเพิ่มเติมจากรายการหน่วยอรรถที่ได้รวบรวมมาจากงานวิจัยอื่น หากผู้บอกภาษาออกเสียงเบา หรือไม่ชัดเจน ผู้วิจัยให้ผู้บอกภาษาออกเสียงคำนั้นอีกครั้ง จากนั้นทบทวนข้อมูลในแบบบันทึกกับเสียงที่ได้บันทึกและถ่ายถอดเสียงคำด้วยสัทอักษรสากล (IPA) จากการฟังเสียงที่ได้

บันทึกไว้ ด้วยข้อจำกัดของระยะเวลาในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยจึงไม่ได้ถ่ายถอดเสียงคำด้วยสัทอักษรทั้งหมดต่อหน้าผู้บอกภาษาทันที แม้ว่าจะมีการจดบันทึกเสียงที่ในขณะที่เก็บข้อมูลก็อาจทำให้การถ่ายถอดเสียงบางคำคลาดเคลื่อนได้

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. **การวิเคราะห์รูปแบบการใช้คำแต่ละหน่วยอรรถ** ผู้วิจัยนำข้อมูลการออกเสียงคำที่ปรากฏใน 1 หน่วยอรรถของผู้บอกภาษามาวิเคราะห์รูปแบบการใช้คำตามกลุ่มอายุ แล้วจัดประเภทของคำตามลักษณะที่ปรากฏ โดยเปรียบเทียบข้อมูลคำกับพจนานุกรม รวมถึงเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่มีมาก่อน เนื่องจากบางคำอาจเป็นความแตกต่างระหว่างถิ่น ซึ่งไม่ปรากฏคำในพจนานุกรมที่เคยมีผู้รวบรวมไว้

จากนั้นนำมาจัดประเภทของคำตามลักษณะที่ปรากฏ ได้แก่ คำไทยวน (ทย) เป็นคำที่มาจากภาษาไทยวนเท่านั้น คำกลาย (กล) เป็นคำไทยวนที่เกิดการแปรทางเสียง คำอื่น (อ) คือ คำไทยวนที่มีความหมายอื่น แต่ผู้บอกภาษาได้ให้ข้อมูลและยืนยันว่าใช้รูปแปรนั้น คำยืม (ย) คือ คำที่เกิดจากการยืมภาษาอื่น และคำใหม่ (ม) คือ คำสร้างใหม่ที่เกิดจากการประสมบางส่วนของคำในภาษา เมื่อได้รูปแบบการใช้คำแต่ละหน่วยอรรถตามกลุ่มอายุของผู้บอกภาษาแล้ว จึงหาความถี่และร้อยละของรูปแบบการใช้คำ

2. **การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ศัพท์แต่ละกลุ่มอายุ** ผู้วิจัยนำข้อมูลคำที่ใช้แทนหน่วยอรรถทั้งหมดมาวิเคราะห์ว่าคำใดเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน หรือคนละศัพท์ตามเกณฑ์ ดังนี้

2.1 เกณฑ์พิจารณาว่าเป็นคนละศัพท์[8] ในงานวิจัยนี้ใช้ทั้งความความต่างของพยางค์และลักษณะทางเสียงประกอบกัน ดังนี้

2.1.1 คำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกัน แตกต่างกันทุกพยางค์และไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียงจะจัดให้เป็นคนละศัพท์ เช่น หน่วยอรรถ ‘คอกวัวคอกควาย’ มีการใช้ *คอก* /*khɔ:k*^{4}/, *ปาง* /*pa:ŋ*^{1}/

2.1.2 คำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกัน แตกต่างกันบางพยางค์ และไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียงจะจัดให้เป็นคนละศัพท์ เช่น หน่วยอรรถ ‘ฝรั่ง’ มีการใช้ *บะหมั้น* /*ba*^{3}*-man*^{5}/, *บะก้วย* /*ba*^{3}*-kuaj*^{5}/, *บะก้วยกา* /*ba*^{3}*-kuaj*^{5}*-ka:*^{1}/ จากข้อมูลสามารถจัดได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ รูปแปรศัพท์เดียวกัน บะก้วย/*ba*^{3}*-kuaj*^{5}/, บะก้วยกา /*ba*^{3}*-kuaj*^{5}*-ka:*^{1}/ และคนละศัพท์ คือ *บะหมั้น* /*ba*^{3}*-man*^{5}/

2.1.3 คำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกัน มีแก่นชื่อเดียวกัน แต่มีรูปส่วนขยายต่างกันและไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียงจะจัดให้เป็นคนละศัพท์ เช่น หน่วยอรรถ ‘มะเขือเปราะ’ มีการใช้ *บะเขือผ่อย* /*ba*^{3}*-khɯa*^{1}*-phɔj*^{3}/ กับ *บะเขือกอบ* /*ba*^{3}*-khɯa*^{1}*-kɔ:p*^{3}/ ซึ่งมีแก่นชื่อเดียวกัน คือ บะเขือ /*ba*^{3}*-khɯa*^{1}/ แต่มีรูปส่วนขยายต่างกัน ได้แก่ /*phɔj*^{3}/ กับ /*kɔ:p*^{3}/ จึงจัดเป็นคนละศัพท์

[8] ศัพท์ คือ กลุ่มเสียงหรือคำที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาที่ผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์แล้วว่าเป็นสมาชิกของหน่วยอรรถ แต่ละศัพท์อาจจะมีรูปแปรหรือไม่มีรูปแปรก็ได้

2.2 เกณฑ์พิจารณาว่าเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน คำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกันมีความแตกต่างทางเสียงในพยางค์ใดพยางค์หนึ่ง หากสามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียงจะจัดให้คำเหล่านั้นเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกันตามเกณฑ์ต่อไปนี้

2.2.1 คำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกัน มีเสียงพยัญชนะคล้ายคลึงกัน แต่มีลักษณะทางเสียงอื่น ๆ ต่างกันไม่เกิน 2 ลักษณะ โดยพิจารณาจากฐานกรณ์ในการออกเสียง ลักษณะการออกเสียงและ การทำงานของเส้นเสียง เช่น หน่วยอรรถ ‘กะเพรา’ มีการใช้ *กะเพา* /*ka*^{3}-*phaw*^{2}/ *ตะเพา* /*ta*^{3}-*phaw*^{2}/ *กอมก้อดำ* /*kɔm*^{5}-*kɔ:*^{4}-*dam*^{2}/ จากข้อมูลรูปแปรของศัพท์เดียวกัน มีเพียง 2 คำ คือ *กะเพา* /*ka*^{3}-*phaw*^{2}/ กับ *ตะเพา* /*ta*^{3}-*phaw*^{2}/ ส่วนคำว่า *กอมก้อดำ* /*kɔm*^{5}-*kɔ:*^{4}-*dam*^{2}/ จัดเป็นคนละศัพท์เนื่องจากมีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงทั้งในแง่ของเสียงพยัญชนะ สระและวรรณยุกต์

2.2.2 คำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกัน มีเสียงสระคล้ายคลึงกัน หากเป็นเสียงสระเดี่ยวมีลักษณะทางเสียงต่างกันเพียง 1 ลักษณะและในสระประสมมีลักษณะทางเสียงต่างกันไม่เกิน 2 ลักษณะ โดยพิจารณาจากเกณฑ์ความสั้นยาวของเสียงสระ ส่วนของลิ้น ระดับของลิ้นและลักษณะของริมฝีปาก เช่น หน่วยอรรถ ‘บวบเหลี่ยม’ มีการใช้ *บวบ* /*buap*^{3}/, *บะบวบ*/*ba*^{3}-*buap*^{3}/, *บะโบบ* /*ba*^{3}-*bo:p*^{3}/ เมื่อพิจารณาด้วยเกณฑ์ทางเสียงพบว่า ความแตกต่างของรูปแปรอยู่ที่สระอัว /*ba*^{3}-*b**ua**p*^{3}/ และสระโอ /*ba*^{3}-*b**o:**p*^{3}/ ซึ่งมีสัทลักษณะต่างกันไม่เกินที่เกณฑ์กำหนดและสามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียงเรื่องการละพยางค์ที่ 1 ในคำว่า *บวบ* /*buap*^{3}/ หรือการเพิ่มพยางค์ในคำว่า *บะบวบ* /***ba***^{3}-*buap*^{3}/ จึงจัดเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน

2.2.3 คำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกัน มีแก่นชื่อเดียวกัน แต่มีการใช้คำบ่งกลุ่มพืช คำบ่งกลุ่มสัตว์ หรือคำบ่งลักษณะจะจัดเป็นหน่วยศัพท์เดียวกัน เช่น หน่วยอรรถ ‘แตงโม’ มีการใช้ *บะเต้า* /*ba*^{3}-*taw*$^{-5}$/ กับ *หมะเต้า* /*ma*^{3}-*taw*$^{-5}$/ จากข้อมูลมีการใช้ บะ /*ba*^{3}/ หมะ /*ba*^{3}/ นำหน้าแก่นชื่อเดียวกัน เพื่อบ่งกลุ่มพืช หรือบ่งลักษณะของหน่วยอรรถ จึงจัดเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน

3. เมื่อพิจารณาคำในแต่ละหน่วยอรรถตามเกณฑ์แล้ว จึงสรุปว่าแต่ละหน่วยอรรถมีสมาชิกทั้งหมดกี่ศัพท์ จากนั้นวิเคราะห์รูปแบบการใช้ศัพท์ตามกลุ่มอายุว่ามีการแปรอย่างไรบ้าง จากนั้นจึงนำผลการแปรของผู้บอกภาษาแต่ละกลุ่มอายุมาเปรียบเทียบกันและหาค่าความถี่การแปร เพื่อสรุปว่าปัจจัยด้านอายุของผู้บอกภาษามีผลอย่างไรต่อการใช้ศัพท์ภาษาไทยวนถิ่นเชียงราย

ผลการวิจัย

จากการนำรายการหน่วยอรรถภาษาไทยวน 80 หน่วยอรรถไปสอบถามผู้บอกภาษาพบคำที่ใช้แทนหน่วยอรรถภาษาไทยวนถิ่นเชียงราย ทั้งหมด 444 คำ อีกทั้งยังพบการใช้คำแทนหน่วยอรรถหลายแบบ ได้แก่ *1) คำไทยวน (ทย)* คือ คำที่มาจากภาษาไทยวนเท่านั้น *2) คำกลาย (กล)* คือ คำไทยวนที่เกิดการแปรทางเสียง *3) คำยืม (ย)* คือ คำที่เกิดจากการยืมภาษาอื่น *4) คำใหม่ (ม)* คือ คำสร้างใหม่ที่เกิดจากการประสม

บางส่วนของคำในภาษา *5) คำอื่น (อ)* คือ คำไทยวนที่มีความหมายอื่นแต่ผู้บอกภาษาได้ให้ข้อมูลและยืนยันว่าใช้รูปแปรนั้น โดยผู้บอกภาษาแต่ละกลุ่มอายุมีรูปแบบการใช้แต่ละหน่วยอรรถต่างกันออกไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการใช้คำแทนหน่วยอรรถ

หน่วยอรรถ	กลุ่มอายุที่ 1 (60 ปีขึ้นไป)	กลุ่มอายุที่ 2 (35-50 ปี)	กลุ่มอายุที่ 3 (15-25 ปี)
14. สะระแหน่	hɔ:m^{1}-duan^{3} (ทย)	hɔ:m^{1}-duan^{3} (ทย)	hɔ:m^{1}-duan^{3} (ทย)
	-	sa^{3}-la^{3}-nɛ:^{3} (ย)	sa^{3}-la^{3}-nɛ:^{3} (ย)

ในตัวอย่างหน่วยอรรถที่ 14 ‘สะระแหน่’ แสดงให้เห็นว่ามีการใช้คำ 2 แบบ คือ แบบที่ 1 *“คำไทยวน”* คือ ใน 1 หน่วยอรรถพบเฉพาะคำไทยวนเท่านั้น โดยใช้เฉพาะผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 ส่วนแบบที่ 2 *“คำไทยวน คำยืม”* คือ ใน 1 หน่วยอรรถพบคำไทยวนกับคำยืม ซึ่งมีการใช้เฉพาะผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 2 และกลุ่มอายุที่ 3

ผลการวิเคราะห์หน่วยอรรถทั้ง 80 หน่วยอรรถ ซึ่งพบคำแทนหน่วยอรรถจำนวน 444 คำนั้น เมื่อพิจารณารูปแบบการใช้คำพบว่า ผู้บอกภาษาไทยวนมีการใช้คำทั้ง 5 ประเภท ได้แก่ คำไทยวน คำกลาย คำยืม คำใหม่ และคำอื่น รวมทั้งสิ้น 20 รูปแบบ ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความถี่และร้อยละของรูปแบบการใช้คำ

รูปแบบการใช้คำ	กลุ่มอายุที่ 1 (จำนวนหน่วยอรรถ)	กลุ่มอายุที่ 2 (จำนวนหน่วยอรรถ)	กลุ่มอายุที่ 3 (จำนวนหน่วยอรรถ)	รวม	เฉลี่ย 3 กลุ่มอายุ (ร้อยละ)
1. คำไทยวน	17	12	5	34	14.17
2. คำไทยวน คำกลาย	24	9	6	39	16.25
3. คำไทยวน คำยืม	15	21	21	57	23.75
4. คำไทยวน คำใหม่	1	1	0	2	0.83
5. คำไทยวน คำอื่น	5	3	4	12	5.00
6. คำไทยวน คำกลาย คำยืม	6	12	12	30	12.50
7. คำไทยวน คำกลาย คำใหม่	1	4	1	6	2.50
8. คำไทยวน คำกลาย คำอื่น	0	0	3	3	1.25
9. คำไทยวน คำยืม คำอื่น	2	2	3	7	2.92
10. คำไทยวน คำยืม คำใหม่	2	1	9	12	5.00
11. คำไทยวน คำใหม่ คำอื่น	0	1	0	1	0.40
12. คำไทยวน คำกลาย คำยืม คำใหม่	2	4	5	11	4.58

รูปแบบการใช้คำ	กลุ่มอายุที่ 1 (จำนวนหน่วยอรรถ)	กลุ่มอายุที่ 2 (จำนวนหน่วยอรรถ)	กลุ่มอายุที่ 3 (จำนวนหน่วยอรรถ)	รวม	เฉลี่ย 3 กลุ่มอายุ (ร้อยละ)
13. คำไทยวน คำกลาย คำยืม คำอื่น	0	3	2	5	2.08
14. คำไทยวน คำกลาย คำใหม่ คำอื่น	2	0	0	2	0.83
15. คำไทยวน คำใหม่ คำยืม คำอื่น	0	1	3	4	1.67
16. คำไทยวน คำกลาย คำยืม คำใหม่ คำอื่น	0	0	4	4	1.67
17. คำยืม คำใหม่	2	2	0	4	1.67
18. คำยืม คำอื่น	0	2	0	2	0.83
19. คำยืม คำใหม่ คำอื่น	1	1	2	4	1.67
20. คำอื่น	0	1	0	1	0.40
รวม	**80**	**80**	**80**	**240**	**100**

ตารางที่ 2 ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า โดยเฉลี่ยแล้วมีการใช้แบบที่ 3 คือ “คำไทยวน คำยืม” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.75 รองลงมา คือ แบบที่ 2 คือ “คำไทยวน คำกลาย” คิดเป็นร้อยละ 16.25 และแบบที่ 1 คือ “คำไทยวน” คิดเป็นร้อยละ 14.17 ตามลำดับ ส่วนการใช้รูปแบบอื่น ๆ พบจำนวนไม่มาก

เมื่อวิเคราะห์การใช้คำแทนหน่วยอรรถ จำนวน 444 คำ ได้รูปแบบการใช้คำ จำนวน 20 รูปแบบ เพื่อให้เห็นรูปแบบการใช้คำของผู้บอกภาษาในภาพรวม ผู้วิจัยจึงนำคำแทนหน่วยอรรถทุกคำมาจัดกลุ่มว่าเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกันหรือคนละศัพท์ตามเกณฑ์ โดยสามารถจัดเป็นศัพท์ได้ทั้งหมด จำนวน 311 ศัพท์ จากนั้นวิเคราะห์รูปแบบการใช้ศัพท์ตามกลุ่มอายุ ผลการศึกษาพบการแปรทางศัพท์ 2 ด้าน ได้แก่ การแปรด้านการใช้ศัพท์และการแปรด้านรูปศัพท์ ดังนี้

การแปรด้านการใช้ศัพท์

การใช้ศัพท์ภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายของผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุ สามารถจัดกลุ่มการใช้ศัพท์แต่ละหน่วยอรรถ ได้จำนวน 6 รูปแบบ ในแต่ละรูปแบบมีการกำหนดสัญลักษณ์แทนการใช้ศัพท์ ได้แก่ แบบ A หมายถึง การใช้ศัพท์ที่มาจากคำไทยวน หรือคำกลาย หรือคำอื่น แบบ B หมายถึง การใช้ศัพท์ที่มาจากคำยืมหรือคำใหม่ และแบบ AB หมายถึง การใช้ศัพท์ที่มาจากคำไทยวน หรือคำกลาย หรือคำอื่นร่วมกับคำยืมหรือคำใหม่ จากการจัดกลุ่มการใช้ศัพท์ พบ 2 แบบใหญ่ ๆ คือ ศัพท์ที่ผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุใช้เหมือนกันและศัพท์ที่ผู้บอกภาษาสองกลุ่มอายุใช้เหมือนกัน ดังนี้

1. **ศัพท์ที่ผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุใช้เหมือนกัน** การใช้ศัพท์ที่ผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุใช้เหมือนกันมีทั้งหมด 2 แบบ ได้แก่ แบบ A A A และแบบ AB AB AB ดังนี้

1.1 รูปแบบการใช้ศัพท์แบบ A A A ผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุมีการใช้ศัพท์ที่มาจากคำไทยวน หรือคำกลายหรือคำอื่น ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ A แสดงการใช้รูปแบบคำไทยวน หรือคำกลาย หรือคำอื่น พบทั้งหมด 15 หน่วยอรรถ แสดงตัวอย่างดังนี้

ตารางที่ 3 ตัวอย่างรูปแบบการใช้ศัพท์แบบ A A A

หน่วยอรรถ	รูปแบบการใช้ศัพท์		
	กลุ่มอายุที่ 1 (A)	กลุ่มอายุที่ 2 (A)	กลุ่มอายุที่ 3 (A)
3. คอกวัวคอกควาย	khɔːkʳ (ทย)	khɔːkʳ (ทย)	khɔːkʳ (ทย)
	lɛːŋ³ (ทย)	lɛːŋ³ (ทย)	-
	paːŋⁱ (อ)	-	paːŋ ⁱ (อ)
	-	lawᵉ (อ)	-
	-	phaːmⁱ (อ)	-
52. แตงกวา	ba³-tɛːŋ¹ (ทย)	ba³-tɛːŋ¹ (ทย)	ba³-tɛːŋ¹ (ทย)
	ma³-tɛːŋ¹ (ทย)	ma³-tɛːŋ¹ (ทย)	-
	-	ma³-tɛːŋ¹-saŋ ᵉ (ทย)	-
69. ชะอม	phak²-la⁵ (ทย)	phak²-la⁵ (ทย)	phak²-la⁵ (ทย)

1.2 รูปแบบการใช้ศัพท์แบบ AB AB AB ผู้บอกภาษาใช้ศัพท์ที่มาจากคำไทยวน หรือคำกลายหรือคำอื่น ร่วมกับคำยืม หรือคำใหม่ ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์เป็น AB แสดงรูปแบบการใช้ศัพท์ พบจำนวน 32 หน่วยอรรถ แสดงตัวอย่างดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงตัวอย่างรูปแบบการใช้ศัพท์แบบ AB AB AB

หน่วยอรรถ	รูปแบบการใช้ศัพท์		
	กลุ่มอายุที่ 1 (AB)	กลุ่มอายุที่ 2 (AB)	กลุ่มอายุที่ 3 (AB)
9. ผ้าขาวม้า	phaːˑ⁵-tɔːŋ³ (ทย)	phaːˑ⁵-tɔːŋ³ (ทย)	phaːˑ⁵-tɔːŋ³ (ทย)
	phaːˑ⁵-khaːw¹-maːˑ⁶ (ย)	phaːˑ⁵-khaːw¹-maːˑ⁶ (ย)	phaːˑ⁵-khaːw¹-maːˑ⁶ (ย)
	phaːˑ⁵-kha¹-maːˑ⁶ (ย)	phaːˑ⁵-kha¹-maːˑ⁶ (ย)	phaːˑ⁵-kha¹-maːˑ⁶ (ย)
	phaːˑ⁵-hua¹ (ทย)	phaːˑ⁵-hua¹ (ทย)	phaːˑ⁵-hua¹ (ทย)
	-	phaːˑ⁵-paːt⁴ (อ)	phaːˑ⁵-paːt⁴ (อ)
	-	-	phaːˑ⁵-matˈ-ʔeːwʳ (ม)
36. หอมแดง	hɔːm¹-bua³ (ทย)	hɔːm¹-bua³ (ทย)	hɔːm¹-bua³ (ทย)
	hɔːm¹-dɛːŋᵊ (ย)	hɔːm¹-dɛːŋᵊ (ย)	hɔːm¹-dɛːŋᵊ (ย)

2. **ศัพท์ที่ผู้บอกภาษาสองกลุ่มอายุใช้เหมือนกัน** การใช้ศัพท์ที่ผู้บอกภาษาสองกลุ่มอายุใช้เหมือนกันมีทั้งหมด 4 แบบ ได้แก่ แบบ A A AB, แบบ B B AB, แบบ A AB AB และแบบ A AB A ดังนี้

2.1 รูปแบบการใช้ศัพท์แบบ A A AB ผู้บอกบอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 และกลุ่มอายุที่ 2 ใช้คำไทยวน หรือคำกลาย หรือคำอื่น ส่วนผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 ใช้คำไทยวน หรือคำกลาย หรือคำอื่นร่วมกับคำยืมหรือคำใหม่ พบจำนวน 12 หน่วยอรรถ ตัวอย่างดังนี้

ตารางที่ 5 ตัวอย่างรูปแบบการใช้ศัพท์แบบ A A AB

หน่วยอรรถ	รูปแบบการใช้ศัพท์		
	กลุ่มอายุที่ 1 (A)	กลุ่มอายุที่ 2 (A)	กลุ่มอายุที่ 3 (AB)
1. กรรไกร	mi:t^{r}-ɲap^{ɬ} (ทย)	mi:t^{r}-ɲap^{ɬ} (ทย)	mi:t^{r}-ɲap^{ɬ} (ทย)
	mi:t^{r}-jap^{ɬ} (กล)	mi:t^{r}-jap^{ɬ} (กล)	mi:t^{r}-jap^{ɬ} (กล)
	mi:t^{r}-sɛ:m^{ø} (ทย)	mi:t^{r}-sɛ:m^{ø} (ทย)	mi:t^{r}-sɛ:m^{ø} (ทย)
	maj^{ɐ}-sɛ:m^{ø} (ทย)	maj^{ɐ}-sɛ:m^{ø} (ทย)	-
	-	-	kan^{5}-kaj^{2} (ย)
6. ที่นอน	sa^{3}-li:^{2} (ทย)	sa^{3}-li:^{2} (ทย)	sa^{3}-li:^{2} (ทย)
	-	-	fu:^{r} (ย)
	-	-	ti:^{3}-nɔ:n^{ø} (ทย)

2.2 รูปแบบการใช้ศัพท์แบบ B B AB ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 และกลุ่มอายุที่ 2 ใช้คำยืมหรือคำใหม่ ส่วนผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 ใช้คำไทยวน หรือคำกลาย หรือคำอื่นร่วมกับคำยืมหรือคำใหม่ ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ B แสดงการใช้รูปแบบคำยืมหรือคำใหม่ พบการใช้ 2 หน่วยอรรถ ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 6 ตัวอย่างรูปแบบการใช้ศัพท์แบบ B B AB

หน่วยอรรถ	รูปแบบการใช้ศัพท์		
	กลุ่มอายุที่ 1 (B)	กลุ่มอายุที่ 2 (B)	กลุ่มอายุที่ 3 (AB)
51. ข้าวโพด (ฝักใหญ่)	-	-	khaw^{5}-sa:^{1}-li:^{2} (ทย)
	khaw^{5}-po:t^{3} (ย)	khaw^{5}-po:t^{3} (ย)	khaw^{5}-po:t^{3} (ย)
	khaw^{5}-pho:t^{3} (ย)	khaw^{5}-pho:t^{3} (ย)	khaw^{5}-pho:t^{3} (ย)
	khaw^{5}-po:t^{3} -luaŋ^{i} (ม)	khaw^{5}-po:t^{3} -luaŋ^{i} (ม)	-
	khaw^{5}-pho:t^{3} -wa:n^{i} (ย)	khaw^{5}-pho:t^{3} -wa:n^{i} (ย)	khaw^{5}-pho:t^{3} -wa:n^{i} (ย)

2.3 รูปแบบการใช้ศัพท์แบบ A AB AB ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 2 และกลุ่มอายุที่ 3 ใช้คำไทยวน หรือคำกลาย หรือคำอื่นร่วมกับคำยืมหรือคำใหม่ ส่วนผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 ใช้คำไทยวน หรือคำกลาย หรือคำอื่น พบจำนวน 18 หน่วยอรรถ ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 7 ตัวอย่างรูปแบบการใช้ศัพท์แบบ A AB AB

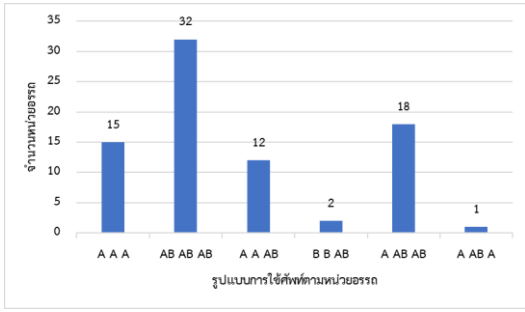
หน่วยอรรถ	รูปแบบการใช้ศัพท์		
	กลุ่มอายุที่ 1 (A)	กลุ่มอายุที่ 2 (AB)	กลุ่มอายุที่ 3 (AB)
14. สะระแหน่	hɔːm^{1}-duan^{3} (ทย)	hɔːm^{1}-duan^{3} (ทย)	hɔːm^{1}-duan^{3} (ทย)
	-	sa^{3}-la^{3}-nɛː^{3} (ย)	sa^{3}-la^{3}-nɛː^{3} (ย)
22. สาก	kɛːn^{1}-khok^{5} (ทย)	kɛːn^{1}-khok^{5} (ทย)	kɛːn^{1}-khok^{5} (ทย)
	-	saːk^{3} (ย)	saːk^{3} (ย)

2.4 รูปแบบการใช้ศัพท์แบบ A AB A ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 และ 3 ใช้คำไทยวน หรือคำกลาย คำอื่น ส่วนผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 2 ใช้คำไทยวน หรือคำกลาย หรือคำอื่นร่วมกับคำยืม หรือคำใหม่ พบจำนวน 1 หน่วยอรรถ ดังนี้

ตารางที่ 8 ตัวอย่างรูปแบบการใช้ศัพท์แบบ A AB A

หน่วยอรรถ	รูปแบบการใช้ศัพท์		
	กลุ่มอายุที่ 1 (A)	กลุ่มอายุที่ 2 (AB)	กลุ่มอายุที่ 3 (A)
32. มะเขือพวง	ma^{3}-khwɛːŋ^{6} (ทย)	ma^{3}-khwɛːŋ^{6} (ทย)	ma^{3}-khwɛːŋ^{6} (ทย)
	-	ba^{3}-khwɛːŋ^{6}-khom^{i} (ม)	-

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการใช้ศัพท์ตามหน่วยอรรถของผู้บอกภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายตามกลุ่มอายุ จำนวน 6 รูปแบบ พบว่าผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุใช้ศัพท์รูปแบบ AB AB AB ร่วมกันมากที่สุด คือ รูปแบบการใช้ศัพท์ที่มาจากคำไทยวนร่วมกับคำยืมหรือคำใหม่ จำนวน 32 หน่วยอรรถ รองลงมาเป็นการใช้ศัพท์รูปแบบ A AB AB คือ รูปแบบการใช้ศัพท์ที่ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 2 และ 3 ใช้คำไทยวนร่วมกับคำยืมหรือคำใหม่ ส่วนผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 ใช้คำไทยวนหรือรูปแปรของศัพท์เดียวกัน จำนวน 18 หน่วยอรรถ ลำดับถัดมา คือ รูปแบบ A A A คือ รูปแบบการใช้ศัพท์ที่มาจากคำไทยวน คำกลาย จำนวน 15 หน่วยอรรถ สามารถแสดงความถี่ของการใช้ศัพท์ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงความถี่รูปแบบการใช้ศัพท์ตามหน่วยอรรถของผู้บอกภาษา

เมื่อพิจารณาการใช้ศัพท์รูปแบบต่าง ๆ ของผู้บอกภาษาแต่ละกลุ่มอายุ สามารถสรุปความถี่และร้อยละของรูปแบบการใช้ศัพท์ทั้ง 3 รูปแบบ คือ A B และ AB ได้ดังนี้

ตารางที่ 9 ความถี่และร้อยละของการใช้ศัพท์

การใช้ศัพท์	กลุ่มอายุที่ 1		กลุ่มอายุที่ 2		กลุ่มอายุที่ 3	
	จำนวนหน่วยอรรถ	ร้อยละ	จำนวนหน่วยอรรถ	ร้อยละ	จำนวนหน่วยอรรถ	ร้อยละ
A	46	57.50	27	33.75	16	20.00
B	2	2.50	2	2.50	0	0
AB	32	40.00	51	63.75	64	80.00
รวม	80	100	80	100	80	100

ตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่า ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 มีการใช้ศัพท์แบบ A คือ ใช้ศัพท์ที่มาจากคำไทยวน หรือคำกลาย หรือคำอื่นมากที่สุด (46 หน่วยอรรถ, 57.50 %) รองลงมา คือ ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 2 (27 หน่วยอรรถ, 33.75 %) และผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 ใช้น้อยที่สุด (16 หน่วยอรรถ, 20.00 %) ในทางตรงกันข้าม ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 มีการใช้ศัพท์แบบ AB คือ การใช้ศัพท์ที่มาจากคำไทยวนร่วมกับคำยืมหรือคำใหม่มากที่สุด (64 หน่วยอรรถ, 80.00%) รองลงมา คือ ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 2 (51หน่วยอรรถ, 63.75%) ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 ใช้น้อยที่สุด (32 หน่วยอรรถ, 40.00%)

จากรูปแบบการใช้ศัพท์ภาษาไทยวนถิ่นเชียงราย แสดงให้เห็นว่า อายุของผู้บอกภาษามีความสัมพันธ์กับการแปรด้านการใช้ โดยเกิดการแปรมากที่สุดในกลุ่มผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้ศัพท์ของผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 มีการปนหรือการสัมผัสภาษาเกิดขึ้นด้วย แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่นตั้งแต่อดีตและเริ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน

การแปรด้านรูปศัพท์

ผลการวิเคราะห์การแปรทางศัพท์ในภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายพบการแปรด้านรูปศัพท์ 2 กลุ่ม ได้แก่ *1) การแปรรูปศัพท์ของศัพท์เดียวกัน* และ *2) การแปรรูปศัพท์ของศัพท์ที่ต่างกัน* ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. **การแปรรูปศัพท์ของศัพท์เดียวกัน** ผลการวิจัยพบการใช้รูปศัพท์ที่มีการแปรเสียงพยัญชนะและเสียงสระ การละเสียงหรือลดพยางค์ การเพิ่มเสียง โดยความหมายหลักตามหน่วยอรรถคงเดิม ดังตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10 ตัวอย่างการแปรรูปศัพท์ของศัพท์เดียวกัน[9]

หน่วยอรรถ	ลำดับที่ของศัพท์	กลุ่มอายุที่ 1	กลุ่มอายุที่ 2	กลุ่มอายุที่ 3	ลักษณะการแปรศัพท์
1. กรรไกร	15	mi:t^{r}-**ɲ**ap^{ɬ}	mi:t^{r}-**ɲ**ap^{ɬ}	mi:t^{r}-**ɲ**ap^{ɬ}	แปรเสียงพยัญชนะ
		mi:t^{r}-**j**ap^{ɬ}	mi:t^{r}-**j**ap^{ɬ}	mi:t^{r}-**j**ap^{ɬ}	
21. ไม้ขีดไฟ	75	kap^{5}-faj^{2}	kap^{5}-faj^{2}	kap^{5}-faj^{2}	-
	76	kap^{5}-**f**aj^{2}-so:^{3}	kap^{5}-**f**aj^{2}-so:^{3}	-	แปรเสียงพยัญชนะ
		kap^{5}-**ph**aj^{2}-so:^{3}	kap^{5}-**ph**aj^{2}-so:^{3}	-	
70. เห็ดหูหนู	262	het^{1}-hu:^{1}-l**ua**^{5}	het^{1}-hu:^{1}-l**ua**^{5}	het^{1}-hu:^{1}-l**ua**^{5}	แปรเสียงสระ
		het^{1}-hu:^{1}-l**a**^{5}	het^{1}-hu:^{1}-l**a**^{5}	het^{1}-hu:^{1}-l**a**^{5}	
79. นั่งพับเพียบ	307	mɔ:^{5}-mɛ:^{5}	mɔ:^{5}-mɛ:^{5}	mɔ:^{5}-mɛ:^{5}	แปรเสียงพยัญชนะ
		-	mɔ^{5}-mɛ^{5}	mɔ^{5}-mɛ^{5}	
		mɔ**p**^{5}-mɛ**p**^{5}	mɔ**p**^{5}-mɛ**p**^{5}	mɔ**p**^{5}-mɛ**p**^{5}	

จากตัวอย่าง หน่วยอรรถที่ 1 ‘กรรไกร’ จะเห็นว่าผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุใช้ศัพท์ /mi:t^{4}-ɲap^{5}/และ /mi:t^{r}-jap^{ɬ}/พบการแปรเสียงพยัญชนะ [ɲ-] กับ [j-] ตามลักษณะการเกิดเสียง คือ [ɲ-] เป็นเสียงพยัญชนะนาสิก ซึ่งเป็นพยัญชนะเสียงดั้งเดิมในภาษาไทยวนเมื่อพิจารณาตามรูปเขียนอักษรธรรมล้านนาที่ได้บันทึกไว้ในพจนานุกรมภาษาล้านนา (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2550, หน้า 386) ส่วนพยัญชนะแบบกึ่งสระ [j-] เป็นเสียงแปรที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนตัวอย่างในหน่วยอรรถที่ 21 ‘ไม้ขีดไฟ’ พบการแปรเสียงพยัญชนะตามการเกิดเสียงและฐานกรณ์ คือ [f-] กับ [ph-] โดย [f-] เป็นพยัญชนะเสียดแทรก ริมฝีปากล่าง-ฟันบน ส่วน [ph-] เป็นเสียงพยัญชนะกัก ไม่ก้อง มีลม ริมฝีปากทั้งสอง ในหน่วยอรรถที่ 70 ‘เห็ดหูหนู’ พบการแปรเสียงสระโดยการทำให้สระประสม [ua] มีรูปอ่อนลงเป็นสระเดี่ยว [a] ในพยางค์สุดท้าย ส่วนหน่วยอรรถที่ 79 ‘นั่งพับเพียบ’ พบลักษณะการแปรของเสียงสระสั้นยาวและการเพิ่มเสียงพยัญชนะท้าย [-p] ทั้งสองพยางค์

[9] ในตารางที่ 10-15 ศัพท์ใดที่มีการแปรรูปแบบต่าง ๆ ในแต่ละตารางได้พิมพ์จุดที่มีการแปรด้วยตัวหนา

2. การแปรรูปศัพท์ของศัพท์ที่ต่างกัน งานวิจัยนี้พบการใช้รูปศัพท์ที่เกิดจากการยืมศัพท์ การสร้างศัพท์ใหม่ การแปรรูปหน่วยคำ การแปรทางความหมายและการสูญศัพท์ โดยรูปแปรยังคงแสดงความหมายหลักตามหน่วยอรรถคงเดิม

2.1 การยืมศัพท์ เป็นการแปรศัพท์ที่มาจากการยืมทั้งรูปศัพท์จากภาษาอื่นมาใช้ โดยมีการปรับลักษณะทางเสียงให้เข้ากับภาษาไทยวน เพื่อนำมาใช้เรียกแทนหน่วยอรรถ ตัวอย่างรูปศัพท์ที่มาจากการยืมแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 11 ตัวอย่างการแปรรูปศัพท์จากการยืม

หน่วยอรรถ	ลำดับที่ของศัพท์	กลุ่มอายุที่ 1	กลุ่มอายุที่ 2	กลุ่มอายุที่ 3	ลักษณะการแปรศัพท์
18. ตำลึง	66	phak^{1}-khɛ:p^{4}	phak^{1}-khɛ:p^{4}	phak^{1}-khɛ:p^{4}	-
	67	-	-	**phak^{1}-tam^{1}-lɯŋ^{9}**	การยืมภาษาไทยมาตรฐาน
73. ต้นก้ามปู	268	cham^{1}-cha:^{1}	cham^{1}-cha:^{1}	cham^{1}-cha:^{1}	การแปรเสียงพยัญชนะ
		sam^{1}-sa:^{1}	sam^{1}-sa:^{1}	sam^{1}-sa:^{1}	
		sam^{1}-cha:^{1}	-	-	
	269	**ton^{5}-ko:^{3}**	**ton^{5}-ko:^{3}**	-	การยืมภาษาพม่า
		kok^{5}-ko:^{3}	**kok^{5}-ko:^{3}**	-	
		kaw^{5}-ko:^{3}	**kaw^{5}-ko:^{3}**	-	
	270	**kaw^{5}-kok^{5}-ko:^{3}**	**kaw^{5}-kok^{5}-ko:^{3}**	-	
	271	**kaw^{5}-maj^{6}-ko:^{3}**	**-**	-	
	272	**-**	**-**	**ka:m^{5}-pu:^{1}**	

ตัวอย่างในตารางที่ 11 หน่วยอรรถที่ 18 ‘ตำลึง’ จะเห็นได้ว่าผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุใช้ศัพท์ไทยวนว่า /phak^{1}-khɛ:p^{4}/ แต่มีการใช้คำยืมภาษาไทยมาตรฐาน /phak^{1}-tam^{1}-lɯŋ^{2}/ ในผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 นอกจากนี้ยังพบการยืมคำจากภาษาไทย คำว่า /ka:m^{5}-pu:^{1}/ ของผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 และยืมภาษาพม่า /ton^{5}-ko:^{3}/ ในหน่วยอรรถที่ 72 ‘ต้นก้ามปู’ ซึ่งในภาษาพม่า คือ โก้ะอ์โก่ [ko$^{?}$-ko] (อรนุช นิยมธรรม และคณะ, 2537, หน้า 66) จากข้อมูลพบการใช้เฉพาะผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 และกลุ่มอายุที่ 2

2.2 การสร้างศัพท์ใหม่ เป็นการนำหน่วยคำในภาษาไทยวนหรือภาษาอื่น ๆ ตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไปมาประสมกันได้คำใหม่ที่ใช้แทนหน่วยอรรถ หรืออาจเกิดจากการไม่รู้จักศัพท์ที่ใช้เรียกแทนหน่วยอรรถจึงมีการสร้างคำใหม่ขึ้นมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 12 ตัวอย่างการแปรรูปศัพท์จากการสร้างศัพท์ใหม่

หน่วยอรรถ	ลำดับที่ของศัพท์	กลุ่มอายุที่ 1	กลุ่มอายุที่ 2	กลุ่มอายุที่ 3	ลักษณะการแปรศัพท์
12. บอระเพ็ด	44	cum^{3}-ca^{3}-liŋ^{2}	cum^{3}-ca^{3}-liŋ^{2}	cum^{3}-ca^{3}-liŋ^{2}	การแปรเสียงพยัญชนะ
		cum^{3}-ca^{3}-lin^{2}	cum^{3}-ca^{3}-lin^{2}	-	
		cuŋ^{3}-ca^{3}-liŋ^{2}	-	-	
	45	bɔ:^{2}-la^{2}-phet^{5}	bɔ:^{2}-la^{2}-phet^{5}	bɔ:^{2}-la^{2}-phet^{5}	การแปรเสียงพยัญชนะ
		-	-	cɔ:^{2}-la^{2}-phet^{5}	
	46	-	-	**ba^{3}-khom^{1}**	การสร้างศัพท์ใหม่
62. แมงป่อง	236	mɛ:ŋ^{2}-pɔŋ^{3}	mɛ:ŋ^{2}-pɔŋ^{3}	mɛ:ŋ^{2}-pɔŋ^{3}	-
	237	mɛ:ŋ^{2}-waw^{2}	mɛ:ŋ^{2}-waw^{2}	mɛ:ŋ^{2}-waw^{2}	-
	238	-	-	**mɛ:ŋ^{2}-dɯat^{3}**	การสร้างศัพท์ใหม่

ในหน่วยอรรถที่ 12 ‘บอระเพ็ด’ มีการใช้คำไทยวน /cum^{3}-ca^{3}-liŋ^{2}/ ทุกกลุ่มอายุและพบการสร้างคำในผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 คือ /ba^{3}-khom^{1}/ โดยใช้หน่วยคำบ่งกลุ่มพืช /ba^{3}/ ของภาษาไทยวนกับ คำยืม ‘ขม’ /khom^{1}/ ที่เป็นรสชาติของบอระเพ็ด ส่วนในหน่วยอรรถที่ 62 ‘แมงป่อง’ ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 ใช้คำไทยวนร่วมกับคำใหม่ /mɛ:ŋ^{2}-dɯat^{3}/ อาจจะมาจากคำไทยวน /dɯat^{3}/ หมายถึง ส่งเสียงดัง หรือ โกรธ (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2550, หน้า 166) ซึ่งเป็นการสร้างศัพท์จากลักษณะพฤติกรรมของแมงป่อง เมื่อถูกรบกวนจะยกหางเพื่อขู่ หรืออาจจะมาจากคำไทยวน [diat^{3}] หมายถึง ทำร้ายอย่างอาการที่ผึ้งหรือแตนต่อย (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2550, หน้า 165) ซึ่งเป็นการสร้างศัพท์จากลักษณะพฤติกรรม

2.3 การแปรรูปหน่วยคำ เป็นการนำหน่วยคำที่ใช้แทนกันได้และความหมายหลักของหน่วยอรรถไม่เปลี่ยนแปลงไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 13 ตัวอย่างการแปรรูปหน่วยคำ

หน่วยอรรถ	ลำดับที่ของศัพท์	กลุ่มอายุที่ 1	กลุ่มอายุที่ 2	กลุ่มอายุที่ 3	ลักษณะการแปรศัพท์
11. บวบ	41	**ma**^{3}-nɔ:j^{2}	**ma**^{3}-nɔ:j^{2}	**ma**^{3}-nɔ:j^{2}	การแปรรูปหน่วยคำ
		ba^{3}-nɔ:j^{2}	**ba**^{3}-nɔ:j^{2}	**ba**^{3}-nɔ:j^{2}	
73. ต้นก้ามปู	268	cham^{1}-cha:^{1}	cham^{1}-cha:^{1}	cham^{1}-cha:^{1}	การแปรเสียงพยัญชนะ
		sam^{1}-sa:^{1}	sam^{1}-sa:^{1}	sam^{1}-sa:^{1}	
		sam^{1}-cha:^{1}	-	-	
	269	**ton^{5}**-ko:^{3}	**ton^{5}**-ko:^{3}	**-**	การแปรรูปหน่วยคำ
		kok^{5}-ko:^{3}	**kok^{5}**-ko:^{3}	**-**	

หน่วยอรรถ	ลำดับที่ของศัพท์	กลุ่มอายุที่ 1	กลุ่มอายุที่ 2	กลุ่มอายุที่ 3	ลักษณะการแปรศัพท์
		kaw^{5}-ko:^{3}	**kaw^{5}**-ko:^{3}	-	
	270	**kaw^{5}-kok^{5}**-ko:^{3}	**kaw^{5}-kok^{5}**-ko:^{3}	-	
	271	**kaw^{5}-maj^{6}**-ko:^{3}	-	-	
	272	-	-	ka:m^{5}-pu:^{1}	การยืมภาษาไทยมาตรฐาน

หน่วยอรรถที่ 11 ‘บวบ’ แสดงให้เห็นว่ามีการแปรรูปหน่วยคำบ่งกลุ่มพืช 2 รูปแปรในการใช้คำแทนหน่วยอรรถของผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุ คือ /ma^{3}/ หมายถึง คำนำเรียกผลไม้ต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งที่มีลักษณะกลมป้อมที่พอจะถือในกำมือได้ (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2550, หน้า 551) กับ /ba^{3}/ หมายถึง คำนำหน้าชื่อต้นไม้ผล ผลไม้หรือวัตถุที่เป็นก้อน คำนี้อาจออกเสียงเป็น หมะ /ma^{3}/, หมาก /ma:k^{3}/, บะ /ba^{3}/, หรือ บ่า /ba:^{3}/ ก็ได้ (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2550, หน้า 264) ส่วนหน่วยอรรถที่ 72 ‘ต้นก้ามปู’ ศัพท์ที่ 269 พบการใช้หน่วยคำบ่งกลุ่มพืช 3 รูปแปร คือ /ton^{5}/ หมายถึง ต้นไม้ ใช้เรียกพืชทุกชนิด (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2550, หน้า 175) /kok^{5}/ หมายถึง โคนต้นไม้ (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2550, หน้า 1) และ /kaw^{5}/ หมายถึง โคนต้นไม้ (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2550, หน้า 91) พบการใช้เฉพาะผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 และ 2

2.4 การแปรทางความหมาย เป็นการนำศัพท์อื่นที่มีความหมายใกล้เคียงหรือศัพท์ที่มีความหมายแตกต่างกันมาใช้แทนหน่วยอรรถ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 14 ตัวอย่างการแปรทางความหมาย

หน่วยอรรถ	ลำดับที่ของศัพท์	กลุ่มอายุที่ 1	กลุ่มอายุที่ 2	กลุ่มอายุที่ 3	ลักษณะการแปรศัพท์
10. ผ้าห่ม	36	pha:^{5}-tuap^{4}	pha:^{5}-tuap^{4}	pha:^{5}-tuap^{4}	-
	37	**pha:^{5}-tum^{5}**	**pha:^{5}-tum^{5}**	**pha:^{5}-tum^{5}**	ความหมายย้ายที่
	38	-	pha:^{5}-nuam^{2}	pha:^{5}-nuam^{2}	-
	40	-	-	**pha:^{5}-lop^{1}**	ความหมายย้ายที่

จากตัวอย่าง หน่วยอรรถที่ 10 ‘ผ้าห่ม’ พบผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุใช้คำไทยวน /pha:^{5}-tuap^{4}/ หมายถึง ผ้าห่ม (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2550, หน้า 325) นอกจากนี้ยังพบการใช้คำไทยวน /pha:^{5}-tum^{5}/ หมายถึง ผ้าคลุมไหล่ (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2550, หน้า 325) และใช้คำไทยวน /pha:^{5}-lop^{1}/ หมายถึง

ผ้าปูที่นอน (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2550, หน้า 326) จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าหน่วยอรรถนี้มีคำที่เกิดความหมายย้ายที่ โดยผู้บอกภาษาได้นำคำอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกันกับไทยวนที่ใช้อยู่แต่เดิมมาใช้แทนหน่วยอรรถด้วยการกำหนดใช้ความหมายใหม่ โดยนำคำว่า /pha:^{5}-tum^{5}/ ที่หมายถึง ผ้าคลุมไหล่ กับ คำว่า /pha:^{5}-lop^{1}/ ที่หมายถึง ผ้าปูที่นอน มาใช้แทนคำที่หมายถึง ผ้าห่ม

2.5 การสูญศัพท์ หมายถึง การที่ศัพท์จำนวนหนึ่งไม่ปรากฏใช้แล้ว ไม่ค่อยมีผู้ใช้แล้ว หรือมีการใช้ศัพท์ใหม่แทนที่ ซึ่งอาจเกิดจากการยืมศัพท์ การสร้างคำ การใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน หรือการนำคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาใช้แทน ดังตัวอย่างในตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 15 ตัวอย่างการแปรรูปศัพท์จากการสูญศัพท์

หน่วยอรรถ	ลำดับที่ของศัพท์	กลุ่มอายุที่ 1	กลุ่มอายุที่ 2	กลุ่มอายุที่ 3	ลักษณะการแปรศัพท์
29. ผู้ใหญ่บ้าน	119	pɔ:^{4}-luaŋ^{1}	pɔ:^{4}-luaŋ^{1}	pɔ:^{4}-luaŋ^{1}	-
	120	**kɛ:^{3}-ba:n^{5}**	**kɛ:^{3}-ba:n^{5}**	-	การสูญศัพท์
	121	**pɔ:^{4}-kɛ:^{3}-ba:n^{5}**	**pɔ:^{4}-kɛ:^{3}-ba:n^{5}**	-	การสูญศัพท์
	122	-	-	pɔ:^{4}-luaŋ^{1}-ba:n^{5}	-
30. เจ้าอาวาส	123	**tu^{5}-caw^{5}-hua^{1}-wat^{5}**	**tu^{5}-caw^{5}-hua^{1}-wat^{5}**	-	การสูญศัพท์
		caw^{5}-hua^{1}-wat^{5}	**-**	-	
	124	tu^{5}-caw^{5}-ʔa:^{2}-wa:t^{4}	tu^{5}-caw^{5}-ʔa:^{2}-wa:t^{4}	**-**	การสร้างคำใหม่
	125	**-**	**-**	caw^{5}-ʔa:^{2}-wa:t^{4}	การยืมภาษาไทยมาตรฐาน

ในหน่วยอรรถที่ 29 ‘ผู้ใหญ่บ้าน’ พบ การใช้คำไทยวน /pɔ:^{4}-luaŋ^{1}/ ในผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุ และมีการใช้ศัพท์ /kɛ:^{3}-ba:n^{5}/ และ /pɔ:^{4}-kɛ:^{3}-ba:n^{5}/ เฉพาะผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 และ 2 แต่ไม่พบการใช้ในกลุ่มอายุที่ 3 ซึ่งมีการใช้เพียงคำว่า /pɔ:^{4}-luaŋ^{1}/ และ /pɔ:^{4}-luaŋ^{1}-ba:n^{5}/ เท่านั้น (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2550, หน้า 351) ส่วนตัวอย่างหน่วยอรรถที่ 30 ‘เจ้าอาวาส’ พบการใช้คำว่า /tu^{5}-caw^{5}-hua^{1}-wat^{5}/ เฉพาะในผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 และ 2 และมีการลดพยางค์แรกเป็น /caw^{5}-hua^{1}-wat^{5}/ ในผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 ส่วนผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 ไม่พบการใช้คำนี้ แต่มีการใช้คำจากการยืมภาษาไทยมาตรฐาน คือ /caw^{5}-ʔa:^{2}-wa:t^{4}/ การไม่พบการใช้ศัพท์ไทยวนในผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 ซึ่งเป็นตัวแทนของภาษาในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายมีแนวโน้มที่จะเกิดการสูญศัพท์ เนื่องจากศัพท์บางคำถูกเลิกใช้ในผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 แล้ว

บทสรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาการแปรทางศัพท์ภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายตามกลุ่มอายุ พบว่าใน 1 หน่วยอรรถมีการใช้คำแทนหน่วยอรรถที่หลากหลาย ลักษณะการใช้คำตามหน่วยอรรถ จัดกลุ่มได้ 20 แบบ โดยมีการใช้แบบที่ 3 คือ “คำไทยวน คำยืม” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.75 รองลงมา คือ แบบที่ 2 คือ “คำไทยวน คำกลาย” คิดเป็นร้อยละ 16.25 และแบบที่ 1 คือ “คำไทยวน” คิดเป็นร้อยละ 14.17 ตามลำดับ น่าสังเกตว่าผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุมีการใช้ศัพท์แบบไม่ปรากฏคำไทยวน แต่นำคำยืม หรือคำใหม่ หรือคำอื่น มาใช้แทนหน่วยอรรถ ได้แก่ แบบที่ 17 “คำยืม คำใหม่” แบบที่ 18 “คำยืม คำอื่น” แบบที่ 19 “คำยืม คำใหม่ คำอื่น” และแบบที่ 20 “คำอื่น” โดยการใช้คำทั้ง 4 แบบนี้พบการใช้มากที่สุด (จำนวน 6 หน่วยอรรถ) ในผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 2 ซึ่งเป็นตัวแทนการใช้ภาษาในปัจจุบัน แม้จะมีจำนวนไม่มาก แต่ลักษณะดังกล่าวก็แสดงให้เห็นว่าแสดงให้เห็นว่าเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้คำในภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายอย่างชัดเจน

1. **การแปรด้านการใช้ศัพท์** พบรูปแบบการใช้ศัพท์ของผู้บอกภาษา 6 รูปแบบ รูปแบบที่ใช้มากที่สุด คือ รูปแบบ AB AB AB เป็นลักษณะการใช้คำไทยวนร่วมกับคำประเภทอื่น แสดงให้เห็นว่าการใช้ศัพท์ภาษาไทยวนถิ่นเชียงรายกำลังเปลี่ยนแปลงในผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุ รองลงมา คือ รูปแบบ A AB AB และรูปแบบ A A A ตามลำดับ การใช้ศัพท์ทั้ง 2 รูปแบบนี้ แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป กล่าวคือ ผู้บอกภาษาทุกกลุ่มอายุยังคงมีการใช้คำไทยวน (A A A) และเริ่มมีการใช้คำไทยวนที่ปนกับคำประเภทอื่น (A AB AB) ในกลุ่มอายุที่ 2 และ 3

เมื่อพิจารณาการใช้ศัพท์ของผู้บอกภาษาแต่ละกลุ่มอายุ พบว่ากลุ่มอายุที่ 3 ซึ่งตัวแทนการใช้ภาษาในอนาคตใช้ศัพท์ AB มากที่สุด ในขณะที่การใช้ศัพท์ไทยวน (หรือแบบ A) พบมากที่สุดในกลุ่มอายุที่ 1 ซึ่งเป็นตัวแทนการใช้ภาษาในอดีต นอกจากนี้ยังพบว่า รูปแบบ B B AB เป็นรูปแบบเดียวที่ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 และ 2 ไม่มีการใช้คำไทยวน แต่นำคำยืม คำใหม่ มาใช้แทน เช่นหน่วยอรรถที่ 51 ‘ข้าวโพด(ฝักใหญ่)’ ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 กลุ่มอายุที่ 2 และกลุ่มอายุที่ 3 ใช้คำยืม /khaw^{5}-po:t^{3}/ หรือ /khaw^{5}-pho:t^{3}/ และ /khaw^{5}-pho:t^{3} -wa:n^{1}/ คำใหม่ที่ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 และ 2 ใช้ คือ /khaw^{5}-po:t^{3}-luaŋ^{1}/ ในขณะที่ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 กลับเป็นกลุ่มเดียวที่มีการใช้คำไทยวนร่วมด้วย คือ คำว่า /khaw^{5}-sa^{1}-li:^{2}/ (ยุพิน เข็มมุกด์ และคณะ, 2550, หน้า 60) ให้ความหมายว่า “ข้าวโพด” ซึ่งเป็นความหมายที่ไม่เฉพาะเจาะจง ผู้วิจัยจึงสอบถามเพิ่มเติมกับผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 ในอำเภอแม่จัน เกี่ยวกับการใช้คำแทนหน่วยอรรถ ‘ข้าวโพด(ฝักใหญ่)’ ผู้บอกภาษาได้อธิบายว่า ข้าวโพดฝักใหญ่แต่เดิมใช้เป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ เรียกว่า /khaw^{5}-po:t^{3}/ หรือ /khaw^{5}-pho:t^{3}/ ส่วนข้าวโพดฝักใหญ่ที่นำมารับประทานและมีรสชาติหวานจะเรียกว่า /khaw^{5}-pho:t^{3}-wa:n^{1}/ สำหรับคำว่า /khaw^{5}-sa^{1}-li:^{2}/ นั้น จะใช้เรียกข้าวโพดฝักเล็ก ข้าวโพดข้าวเหนียว หรือข้าวโพดพันธุ์พื้นเมือง (สัมภาษณ์ผู้บอกภาษา เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2563) การที่กลุ่มอายุที่ 3 ใช้คำแทนหน่วยอรรถแตกต่างจากกลุ่มอื่น อาจเนื่องจากไม่ทราบบริบทการใช้คำจึงมีการนำคำภาษาไทยวน คือ คำว่า /khaw^{5}-sa^{1}-li:^{2}/

ที่มีความหมายว่า “ข้าวโพด” มาใช้ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 ใช้คำว่า /khaw^{5}-sa^{1}-li:^{2}/ แทนหน่วยอรรถที่ 39 “ข้าวโพดอ่อน” ในลักษณะเดียวกันด้วย รูปแบบการใช้ศัพท์แสดงให้เห็นว่าอายุของผู้บอกภาษามีความสัมพันธ์กับการแปรด้านการใช้ศัพท์ภาษาไทยวนถิ่นเชียงราย ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานและงานวิจัยเกี่ยวกับการแปรทางศัพท์ในภาษาถิ่นอื่นตามปัจจัยอายุ อาทิ การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาไทยวน ตำบลดอนแร่และตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (วนิดา สารพร, 2531) การศึกษาเรื่องการแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่นที่พูดในจังหวัดน่าน (พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2555) การศึกษาเรื่องการแปรการใช้ศัพท์ในภาษาไทดำของคนสามระดับอายุในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี และจังหวัดเพชรบุรี (สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ, 2560) ซึ่งผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้ศัพท์สัมพันธ์กับกลุ่มอายุและพบมากที่สุดในกลุ่มอายุที่ 3

2. **การแปรด้านรูปศัพท์** พบการแปร 2 กลุ่ม ได้แก่ การแปรรูปศัพท์ของศัพท์เดียวกันและการแปรรูปศัพท์ของศัพท์ที่ต่างกัน การแปรรูปศัพท์ของศัพท์เดียวกันเป็นการใช้รูปศัพท์ที่มีการแปรพยัญชนะ การแปรสระ การละเสียงหรือลดพยางค์ และการเพิ่มเสียง โดยมีรูปแปรเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยที่มีมาก่อนที่พบว่าภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้บางภาษามีการใช้พยัญชนะแทนกัน ดังเช่นที่พบในข้อมูลหน่วยอรรถที่ 21 ‘ไม้ขีดไฟ’ ศัพท์ที่ 76 ที่มีการใช้คำว่า /kap^{5}-**f**aj^{2}-so:^{3}/ และ /kap^{5}-**ph**aj^{2}-so:^{3}/ เฉพาะผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 1 และกลุ่มอายุที่ 2 นั้น พบการแปรของเสียงพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ 2 [f-] กับ [ph-] ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับงานของอัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2557, หน้า 159) ที่ได้ศึกษาคำเรียกชื่อพืชในภาษาชาติพันธุ์ไทเขตภาคเหนือ 20 ถิ่น และพบว่ามีการแปรของเสียงพยัญชนะ [f-] กับ [ph-] ในคำเรียกชื่อพืชในภาษาไทลื้อ ไทยอง และไทขึน ดังนั้น คู่เสียงแปร [f] กับ [ph] ในภาษาไทยวนถิ่นเชียงราย อาจเกิดจากการสัมผัสภาษากับภาษาไทของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ หรือไทยองที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้จุดเก็บข้อมูล แต่ด้วยจำนวนคำที่มีพบมีเพียง 1 หน่วยอรรถ จึงยังไม่สามารถยืนยันชัดเจนได้

ส่วนการแปรรูปศัพท์ของศัพท์ที่ต่างกัน ได้แก่ การยืมศัพท์ที่ได้รับอิทธิพลจากการสัมผัสภาษาโดยเฉพาะภาษาไทยมาตรฐาน นอกจากนี้ยังพบว่ามีการยืมคำภาษาพม่า ในหน่วยอรรถ ‘ต้นก้ามปู’ ซึ่งรูปศัพท์นี้ตรงกันกับข้อมูลในงานวิจัยของยุทธพร นาคสุข และสมทรง บุรุษพัฒน์ (2561) ที่ศึกษาการแปรด้านศัพท์ตามภูมิภาคของภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา โดยสันนิษฐานว่าคำยืมนี้มาจากภาษาพม่าที่ยืมมาใช้ตั้งแต่สมัยที่พม่าปกครองเชียงแสน

ส่วนการสร้างศัพท์ใหม่พบการสร้างโดยใช้ลักษณะเด่นของสิ่งนั้นเป็นคำเรียกแทนหน่วยอรรถ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะการใช้งาน รสชาติ หรือพฤติกรรมของสัตว์ อาทิ การใช้คำว่า /ba^{3}-khom^{1}/ แทนหน่วยอรรถ ‘บอระเพ็ด’ เป็นต้น ซึ่งพบจำนวนมากในผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบการแปรรูปหน่วยคำ

การแปรทางความหมายและการสูญศัพท์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศัพท์ไทยวนเริ่มมีแนวโน้มจะสูญไป เนื่องจากไม่พบการใช้ในผู้บอกภาษากลุ่มอายุที่ 3 และมีการนำศัพท์จากภาษาไทยมาตรฐานมาใช้แทน

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ วิมลเกษม. (2555). ***ภาษาไทยถิ่นเหนือ*** (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: หจก.เซนปริ้นติ้ง.

จำลอง คำบุญชู. (2528). ***ภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดลำปาง : การศึกษาศัพท์*** (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปฏิมา ปรมศิริ. (2536). ***ความเข้มของการใช้ศัพท์คำเมืองในจังหวัดเชียงใหม่: การศึกษาการแปรตามถิ่นที่อยู่.*** (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล. (2555). ***การแปรและการเปลี่ยนแปลงทางศัพท์และเสียงในภาษาไทถิ่นที่พูดในจังหวัดน่าน*** (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ยุทธพร นาคสุข, และสมทรง บุรุษพัฒน์. (2561). การแปรด้านศัพท์ตามภูมิภาคของภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา. ***วารสารมนุษยศาสตร์***, 25(2), 258-290.

ยุพิน เข็มมุกด์, ประสิทธิ์ เลียวสิริพงศ์, และอุบลพรรณ วรรณสัย (บ.ก.). (2550). ***พจนานุกรมภาษาล้านนา.*** (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข. (2534). ***ภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดแพร่: การศึกษาศัพท์*** (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วนิดา สารพร. (2531). ***วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาไทยวนตำบลดอนแร่และตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี*** (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วันทนีย์ พันธชาติ. (2526). ***ภาษาถิ่นย่อยของคำเมือง: การศึกษาศัพท์.*** (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2566, 17 มิถุนายน). ไทยวน. ใน ***ฐานข้อมูลชาติพันธุ์.*** สืบค้นจาก https://ethnicity.sac.or.th/database-ethnic/180/

สมทรง บุรุษพัฒน์ (2556). ***โครงการวิจัยย่อยการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาไทยโซ่ง.*** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

สำนักงานจังหวัดเชียงราย. (ม.ป.ป.). ***ประวัติของจังหวัดเชียงราย.*** สืบค้น 8 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://123.242.164.131/cpwp/?page_id=60

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย. (2564). ***กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย***. สืบค้นจาก https://anyflip.com/pwpje/oeeh/basic

สรัสวดี อ๋องสกุล. (2557). ***ประวัติศาสตร์ล้านนา*** (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง.

สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ. (2560). การแปรการใช้ศัพท์ในภาษาไทดำของคนสามระดับอายุ. ***วารสารศิลปศาสตร์***, 17(1), 55-83.

อภิชิต ศิริชัย. (2559). ***รู้เรื่องเมืองเชียงราย***. เชียงราย: สำนักพิมพ์ล้อล้านนา.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2550). ***ภาษาศาสตร์สังคม*** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรนุช นิยมธรรม, วิรัช นิยมธรรม, และพระอาจารย์อูโกณฑัญญะ. (2537). ***พจนานุกรมพม่า-ไทย และไทย-พม่า***. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดลและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2557). ***คำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย: การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์พฤษศาสตร์ชาติพันธุ์***. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิยาลัย.

Labov, W. A. (1972). ***Sociolinguistics Patterns***. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.